

МАЗНЄВ Г.Є., професор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОВИРОБНИЦТВА

Мазнев Г.Є. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності агровиробництва

Встановлено, що незважаючи на створення певної законодавчої бази, переорієнтація економіки України на інноваційну модель не відбувається.

Серед причин, які гальмують інноваційну діяльність в Україні, є хронічне недофінансування науки, яка генерує нові наукові знання, що трансформуються в інновації. Показник наукоємності валового внутрішнього продукту в Україні зазнав катастрофічного падіння – з рівня 1,8 у 1991 році до 0,66 у 2014 році.

Україні необхідно, не втрачаючи часу, переходити на інноваційно-інвестиційну модель розвитку. І починати треба, насамперед, з сільського господарства. Для успішного здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві інвестиції мають бути збільшені у рази.

Стосовно безпосередньо агровиробників – визначені пріоритетні напрями розвитку технологічних процесів, які представлені у розробленій концептуальній моделі інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів агроформувань.

Ключеві слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інновації, технологічні процеси.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Динамічний сталий розвиток аграрного сектору України багато в чому визначається ефективністю інноваційної діяльності, яка дозволяє забезпечити безперервне оновлення матеріально-технічної бази, освоєння наукоємних ресурсозберігаючих технологій і отримання конкурентоспроможної продукції. В сучасних умовах інновації стають ефективним засобом конкурентної боротьби, рушійною силою суб'єктів господарювання, головною умовою соціально-економічного прогресу. Досвід розвинених країн свідчить, що знання, наукоємні технології, активна інноваційна діяльність перетворюються в стратегічний ресурс економічного зростання. Саме тому для України необхідним є перехід на інноваційно-інвестиційну модель розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам інноваційної діяльності підприємств присвятили наукові праці видатні вітчизняні та іноземні вчені: Бажал Ю.М. [1], Гудзь О.Є. [3], Друкер П.Ф. [7], Єрмаков О.Ю. [9], Курило Л.І. [19], Лупенко Ю.О. [12, 15], Малік М.Й. [12], Менш Г. [33], Россоха В.В. [18], Саблук П.Т. [19], Самуельсон В.П. [20], Санто Б. [21],

Семиноженко В.П. [22], Твісс Б. [24], Чесборо Г. [31, 32], Федулова Л.І. [13, 27], Шпикуляк О.Г. [12, 19], Шумпетер Й. [29] та ін.

Проте, незважаючи на значні напрацювання вчених щодо розвитку інноваційної діяльності, існує необхідність поглиблення наукових досліджень.

Метою статті є узагальнення наукових поглядів на сутнісно-змістовне наповнення категорій теорії інновацій, дослідження умов інноваційної діяльності в аграрному виробництві та визначення шляхів підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний вектор розвитку економіки нашої країни законодавчо визначений 17 років тому починаючи з Постанови Верховної ради України (ВРУ) №916-ХІV від 13.07.1999 р. «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України». Але базовий Закон України «Про інноваційну діяльність» був прийнятим лише через три роки у 2002 році. Це свідчить про непослідовність у нормативно-правовому регулюванні інноваційної діяльності. Крім того, чисельні Закони, Постанови Верховної ради і Кабінету міністрів України (табл. 1) носять несистемний характер; нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання

інноваційної сфери, не узгоджені між собою, мають місце протиріччя та дублювання між положеннями правових норм різних нормативно-правових актів, механізми державної підтримки та податкового стимулювання інноваційної діяльності передбачені одними актами блокуються положеннями інших актів. Незважаючи на

створення певної законодавчої бази, переорієнтація економіки України на інноваційну модель не відбувається. Розроблена «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» залишається практично не реалізованою.

Таблиця 1

Законодавчі та нормативні документи щодо інноваційної діяльності в Україні

<i>Дата прийняття та номер документа</i>	<i>Назва документа</i>
13.07.1999 р. № 916 – XIV	Постанова Верховної ради України (ВРУ) «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України».
16.07.1999 р. № 991 – XIV	Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків».
11.07.2001 р. № 2623 – III	Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».
4.07.2002 р. № 40 – IV	Закон України «Про інноваційну діяльність».
16.01.2003 р. № 433 – IV	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».
9.04.2004 р. № 1676 – IV	Закон України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій».
17.06.2006 р. № 143 – V	Закон України «Про Державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».
14.05.2008 р. № 447	Постанова Кабінету міністрів України (КМУ) «Про Державну цільову економічну програму «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009 – 2013 рр.»
28.10.2009 р. № 1231	Постанова КМУ «Про Державну цільову науково-технічну програму «Нанотехнології та наноматеріали на 2010 – 2014 рр.».
17.06.2009 р. № 680-р.	Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи».
2.02.2011 р. № 389	Постанова КМУ «Про програму розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні».
8.09.2011 р. № 3715 – VI	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».
12.03.2012 р. № 294	Постанова КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 роки».
17.05.2012 р. № 397	Постанова КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності галузевого рівня на 2012 – 2016 роки».
10.09.2012 р. № 691-р	Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері».

Серед причин, які гальмують інноваційну діяльність в Україні, є хронічне недофінансування науки, яка генерує нові наукові знання, що трансформуються в

інновації. Показник наукоємності валового внутрішнього продукту (ВВП) в Україні зазнав катастрофічного падіння – з рівня 1,8 у 1991 році до 0,66 у 2014 році.

Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП зарубіжних країн останні роки постійно зростає. На рис. 1 представлена динаміка цього показника з 2005 по 2014 рік в Україні у порівнянні з країнами ЄС - 28. Крім того, наведено також за ці роки рівень витрат на наукові дослідження і розробки в Естонії як однієї з країн Євросоюзу, стартові умови якої у 2005 році в науковій сфері відповідали умовам України (значення цього показника в

Україні в 2005 році - 0,99 %, а в Естонії - 0,92 %). За досліджуємих період наукоємність ВВП в країнах ЄС - 28 зростає з 1,76 % до 2,01 %, в Естонії - з 0,92 до 1,74 %, тобто майже удвічі, а в Україні - на третину зменшилась (з 0,99 % у 2005 році до 0,66 % у 2014 році). Слід підкреслити, що за роки незалежності частка витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП в Україні зменшилась майже втричі (у 1991 році цей показник дорівнював 1,8 %).

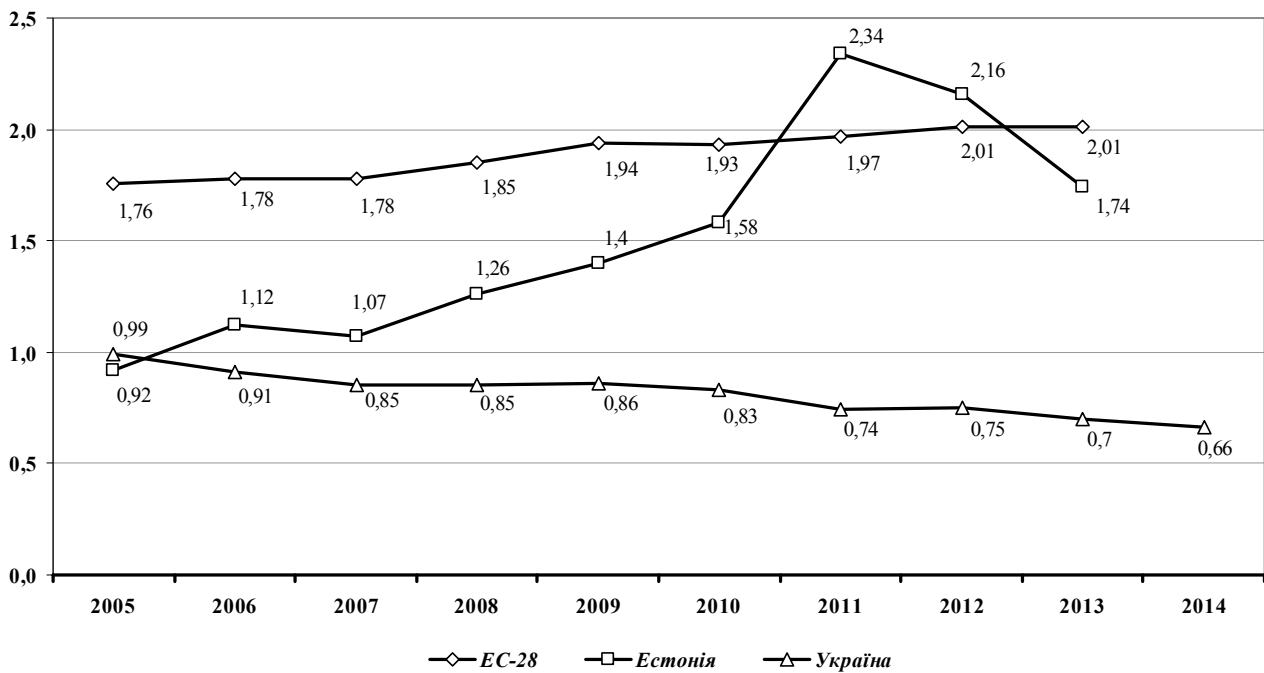
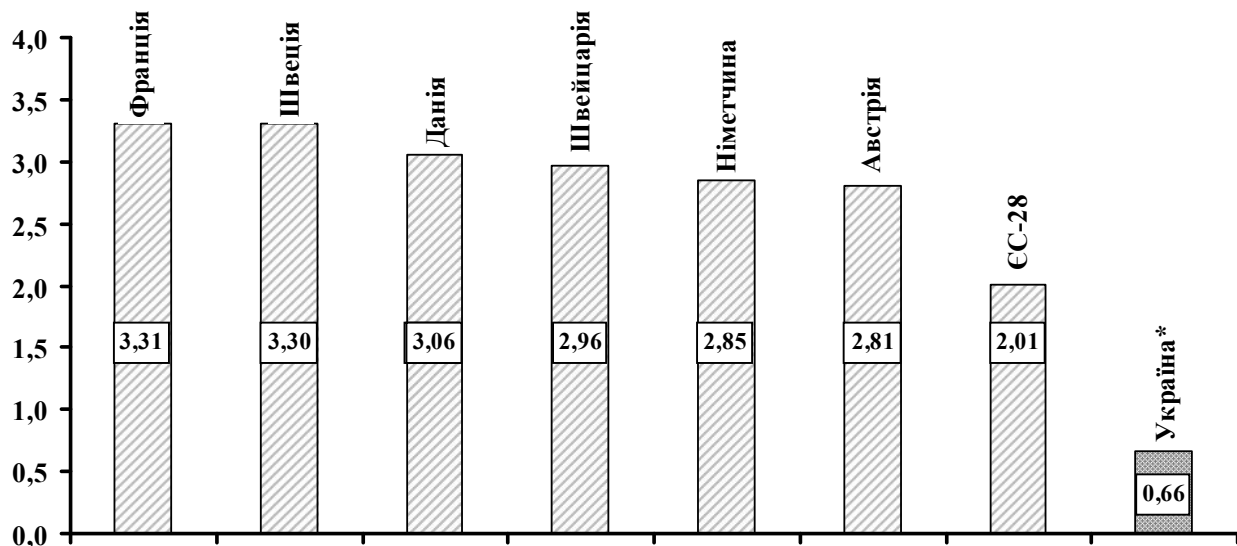

Рис. 1. Динаміка питомої ваги витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП зарубіжних країн і України, %
 Джерело: побудовано автором за даними Євростату [17].

Порівняння наукоємності ВВП України з країнами ЄС-28 в цілому, та з найбільш розвиненими країнами Євросоюзу у 2013 році (рис. 2) показує, що цей показник в Україні у 3 рази менший ніж в середньому в країнах ЄС-28 і у 5 разів - ніж у Франції та Швеції. Стан у науковій сфері приречує Україну на роль відсталого держави у світовому середовищі. Як не згадати висловлювання академіка В.П Семиноженка, що більшість вітчизняних підприємств уже в теперішній час за технічним рівнем

відстають як мінімум на півстоліття від підприємств розвинених країн [22]. А з приводу негативної динаміки показника наукоємності ВВП України, якій протягом десяти останніх років з позначки 0,99 (2005 рік) інтенсивно знижується (рис. 1), слід звернути увагу на думку фахівців, які стверджують, що при наукоємності ВВП менше ніж 1 % на рік протягом п'яти-семи років починається руйнування науково-технічного потенціалу країни [26].

*Дані за 2014 рік

Рис. 2. Наукоємність ВВП України, в середньому країн ЄС-28 та найбільш розвинених країн Євросоюзу у 2013 році, %

Джерело: побудовано автором за даними Євростату [17]

Науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України констатують, що «Україна фактично втратила половину свого потенціалу в науці ... і... загрозовано наближається до стану відсталого держави... науково-технологічний потенціал України доведений сьогодні до стану, за яким можуть статися незворотні зміни, що унеможливають його використання в інтересах інноваційного розвитку» [13].

Але існує думка, що «поки Україною до кінця не упущено момент інноваційного прориву й заняття гідного місця серед світових технологічних держав» [27, с. 195]. У зв'язку з цим Україні необхідно, не втрачаючи часу, переходити на інноваційно-інвестиційну модель розвитку. І починати треба, насамперед, з сільського господарства. Бо, як неодноразово наголошував академік П.Т. Саблук, сільське господарство може стати своєрідним локомотивом, здатним витягти усі ланки національного господарства на траєкторію економічного зростання. Аграрний сектор України – це єдина у вітчизняному народногосподарському комплексі галузь, яка демонструє високі фінансові результати. Рентабельність виробництва продукції сільського господарства значно вище середніх показників по економіці країни. Прибуток, отриманий в

сільськогосподарському виробництві, в останні роки має усталену зростаючу динаміку.

За результатами 2014 року усі галузі економіки України крім сільського господарства виявилися збитковими. І тільки в аграрному секторі отримано 21,7 мільярдів гривень прибутку, в той час як інші галузі принесли країні понад 586 мільярдів гривень збитку [6].

Порівняємо фінансові результати діяльності промисловості та сільського господарства України у 2010-2014 роках (рис. 3). Якщо прибуток, отриманий у промисловості у 2010 і 2011 роках був вищий ніж у сільському господарстві і у 2011 році склав понад 58 млрд. грн., то після цього у промисловості відбулося різке падіння величини прибутку – до 21,3 млрд. грн. у 2012 році і 13,7 млрд. грн. у 2013 році. А у 2014 році промисловість України зазнала збитків на величезну суму – понад 166 млрд. грн. Проте, прибуток у сільському господарстві за досліджуемий період мав зростаючу динаміку і у 2014 році склав 21,7 млрд. грн. В той же час, питома вага інвестицій в промисловості з 2010 по 2014 рік складала від 30 до 39 % від загальної суми інвестицій в економіку України, а в сільському господарстві – тільки від 6 до 8,6 %, тобто майже у п'ять разів менше ніж у промисловості.

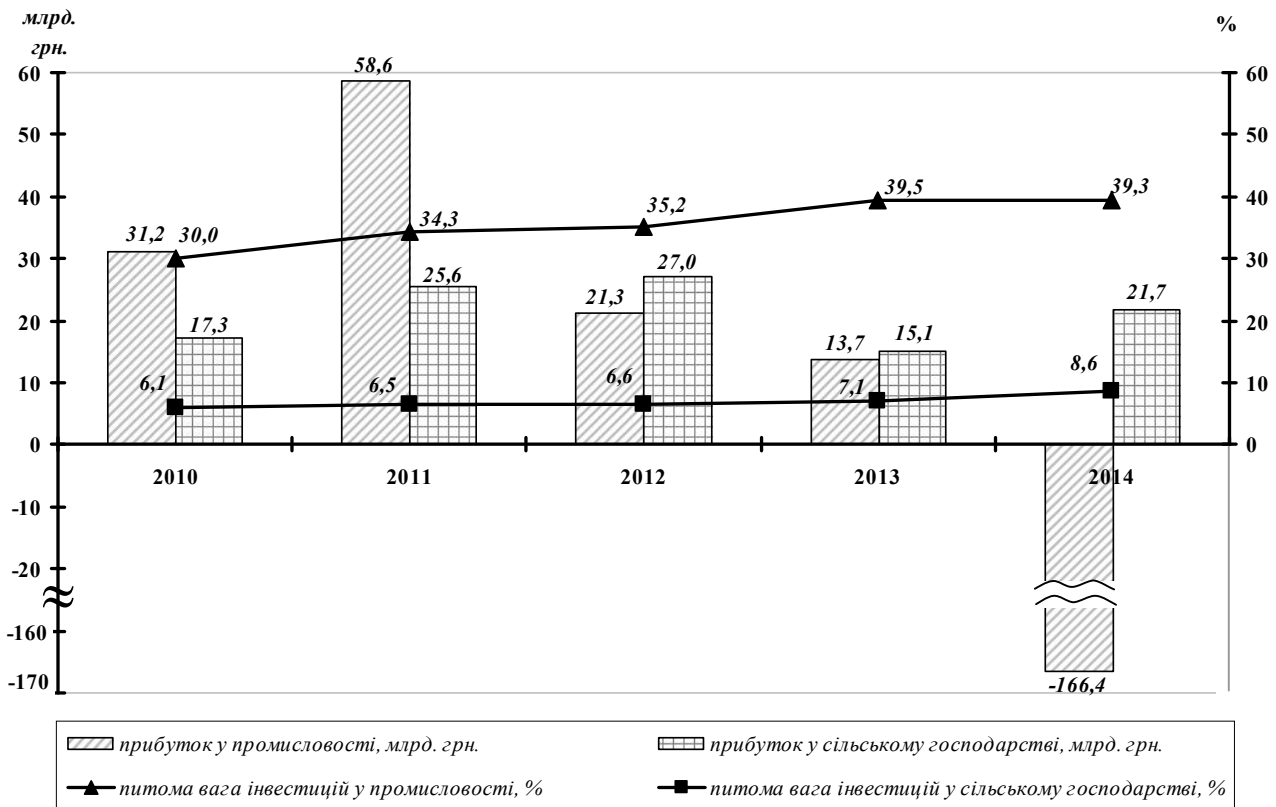

Рис. 3. Динаміка прибутку і питомої ваги інвестиції у промисловості та сільському господарстві України

Джерело: побудовано автором за даними Держслужби статистики України [6; 23]

Таке недофінансування сільського господарства не припустиме. Керівництву держави слід докорінно змінити інвестиційну політику відносно провідної в державі і перспективної галузі. Розподіл інвестиційних ресурсів має бути пропорційним внескам галузей в економіку країни. Для успішного здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві інвестиції мають бути збільшені у рази. Тільки при таких умовах можливе техніко-технологічне переозброєння агровиробництва і освоєння наукоємних ресурсозберігаючих технологій, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції і ефективність виробництва та забезпечити економічне зростання.

Термін «інноваційна діяльність» різними авторами трактується по-різному. Одні автори (Мочерний С.В., Завлін П.Н., Войтов І.В. та ін.) визначають його як вид

діяльності, інші (Фатхутдинов В.А., Хмельницька О.В., Скрипко Т.О. та ін.) наголошують, що інноваційна діяльність – це процес. Законом України «Про інноваційну діяльність» передбачено цю категорію розглядати як діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок та зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [11]. Але, на нашу думку, поняття «інноваційна діяльність» слід трактувати ширше ніж передбачає вищезазначений Закон України. Більш вдалим є визначення, наведене в посібнику Фраскати, а саме – інноваційна діяльність являє собою цілий комплекс взаємопов'язаних між собою фінансових, виробничих, технологічних, наукових, організаційних, та комерційних заходів, сукупність яких призводить до інновацій у вигляді нового чи удосконаленого продукту, або технології його виробництва.

У багатьох поняттях, таких як інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток та ін. ключовим є слово «інновація», сутнісно-змістовне наповнення якого не має єдності розуміння і яке не має єдиного стандартизованого формулювання.

Термін «інновація» вперше запропонував австрійський економіст Йозеф Алоїс Шумпетер (1883-1950), за його визначенням інновація – це зміни технології та управління, нові комбінації щодо техніки і технології [29, с. 13].

Він вважав, що первопричиною інновації є не економічна сфера, а соціальна, тобто психологічна. За його думкою, успішна інновація – це досягнення не інтелекту, а волі, що підприємець працює не знаючи покою, тому що не може інакше. Економічний ріст за Шумпетером, визначається лише нововведеннями підприємців. А відсутність нововведень призводить до економічного спаду. В роботі «Кон'юктурні цикли» (1939) він вводить поняття базових і вторинних інновацій, а також формулює теорію кластерів, тому що інновації з'являються не ізольовано, а «пучками». За появою базової інновації, яка реалізує великий винахід, виникають дрібніші – вторинні інновації.

Інноваційну теорію Шумпетера підтримував Микола Кондратьєв, який вважав, що спад виробництва можна подолати за допомогою інновацій, що наявність «довгих хвиль» визначається відкриттями і великими технічними винаходами [14].

Альфред Маршалл стверджував, що від застосування інноваційних знань залежить кінцевий результат використання капіталу [16]. Тобто, він інновацію розглядав не як причину розвитку виробництва, а як зовнішній фактор впливу.

Західноберлінський професор Герхард Менш став послідовником Й. Шумпетера і М. Кондратьєва. Він встановив взаємозв'язок між нововведеннями і кризою в економіці, або з її розвитком, що підтверджує теорію кон'юнктури Й. Шумпетера і теорію довгих хвиль М. Кондратьєва. Він доходить висновку, що коли базисні інновації вичерпують свій потенціал, виникає

ситуація «технологічного пата», яка визначає застій в економічному розвитку, а висока концентрація базисних інновацій започатковує економічне зростання [29].

Самуельсон В.П. вважає, що інновація – це виведення на ринок нового, або удосконаленого товару, або впровадження нової технології виробництва, або освоєння нового ринку [20].

Хучек М. пропонує наступну дефініцію інновації – це зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також в соціальному житті [28, с. 67].

Яковець Ю.В. вважає, що інновації є якісними змінами у виробництві [30, с. 95].

На думку Санто Б. інновація – це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток [21, с. 83].

Твісс Б. інновацію розглядає як процес, в якому винахід або ідея набуває економічного змісту [24, с. 30].

Телишевська Л.І., Пащенко О.В., Коледіна А.О. пропонують наступну дефініцію: інновація – це процес зміни, у результаті здійснення якого забезпечується кількісний або якісний технічний, економічний, екологічний чи соціальний ефект [25, с. 144].

Денисенко М.П. і Риженко Я.В. вважають, що інновація – це результат впровадження новацій з метою змін в об'єкті діяльності та одержання економічного, соціального або іншого виду ефекту [5, с. 11].

Згідно з Економічною енциклопедією, інновація – це новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів, завдяки якому інноватор (автор інновації) та його компанія здобувають переваги над конкурентами [8, с. 656].

Ермаков О.Ю. і Саранчук Г.М. під інновацією розуміють нагромадження нових знань, втілених у наукових, економічних, технічних, організаційних, соціальних новинках з метою одержання суб'єктами господарювання прибутку на основі задоволення суспільних потреб [9, с. 12].

Таким чином, приведені трактування поняття «інновація» показують, що в літературі немає однозначного визначення цієї категорії.

Ми погоджуємось з думкою дослідників [25, с. 144], що відсутність в науковій літературі єдності у трактуванні поняття «інновація» «пояснюється тим, що воно перебуває у постійному розвитку і доповнюється різними аспектами, які враховують особливості та вимоги певного етапу розвитку суспільства».

На основі аналізу думок різних вчених і спеціалістів, а також власних досліджень пропонуємо вважати, що інновація – це генерування ідей, розробка, впровадження та комерціалізація нових продуктів, послуг і технологій, забезпечуючих одержання економічного, соціального або іншого виду ефекту.

У XXI-му столітті набуває розповсюдження нова парадигма інноваційної діяльності – «відкритті інновації». Її автор Генрі Чесборо, проаналізувавши результати діяльності та особливості менеджменту інновацій всесвітньо відомих компаній «IBM», «Nokia», «Procter & Gamble», теоретично обґрунтував цю концепцію в публікованій у 2003 році в Гарварді книзі «Відкритті інновації. Новий шлях створення і застосування технологій» [32].

Відкритті інновації Г. Чесборо характеризує як «цінні ідеї, які можуть надходити як із самої компанії, так і інших структур». При цьому «можуть і повинні разом із власними використовуватися і зовнішні ідеї, а також застосовувалися «внутрішні» і «зовнішні» способи виходів на ринок зі своїми більш довершеними технологіями» [32].

Таким чином, якщо в умовах закритих моделей інновацій виробництво певного товару здійснювалося за лінійною формою технологічного ланцюжка в межах одного підприємства виключно за власними ідеями і розробками, то за моделлю відкритих інновацій використовуються як внутрішні, так і зовнішні джерела ідей і товар постачається на ринок кількома шляхами. В умовах відкритих інновацій суб'єкти господарювання мають змогу як розробляти власні ідеї так і використовувати свою бізнес-модель для виявлення і використання більш ефективних розробок партнерів, не проводячи власних наукових досліджень, які потребують великих коштів і не завжди гарантують впровадження результатів у виробництво. Таким чином, в сучасних

умовах інноваційна діяльність високотехнологічних компаній зосереджується не тільки на генеруванні власних інноваційних ідей, а, насамперед, на розробці бізнес-моделей, які здатні забезпечити швидке застосування інноваційних розробок як своїх, так і таких, що виникають в результаті спільної діяльності наукових установ, університетів, державного сектору та бізнесових структур [2; 31].

Застосування цієї концепції можливо як в промисловості так і в агропродовольчому комплексі. Більш того, існує думка, що «концепція «відкритті інновації» найбільш ефективна і активна при побудові інноваційної системи і модернізації аграрного виробництва на основі знань» [26, с. 15].

Стосовно категорії «інноваційний розвиток» відсутня єдність наукових поглядів щодо визначення змісту поняття. Існує багато визначень, які часто суперечать одне одному. Ми дотримуємось думки колективу авторів під керівництвом Завліна Н.П., які інноваційний розвиток розглядають як послідовний ланцюг подій від отримання теоретичного знання до використання конкретного продукту, технології, чи послуги, створених на основі нового знання. Він не завершується фактом реалізації інноваційного продукту чи технології на практиці, оскільки під час практичного використання інновація продовжує досліджуватись, удосконалюватись, набувати нових споживчих властивостей [10].

Слід звернути увагу на відмінності категорій «інноваційний процес» і «процес інноваційного розвитку». Мета інноваційного процесу вузла, оскільки він спрямований насамперед на створення інновацій, а процес інноваційного розвитку – на впровадження інновацій, їх дифузії з метою отримання соціально-економічного результату, який виявляється у підвищенні ефективності виробництва, покращенні продовольчого забезпечення, підвищенні рівня життя населення, екологічної безпеки тощо.

На етапі інноваційно-інвестиційного розвитку в результаті взаємодії різних соціальних інститутів і інституцій відбувається перетворення наукових знань у нові види конкурентоздатної продукції та послуг.

Забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів складається з двох блоків (рис. 4):

1. Ресурсного, яке включає фінансове, матеріально-технічне, кадрове та інформаційне забезпечення;

2. Інституціонального, яке поєднує, насамперед, нормативно-правове забезпечення, організаційно-економічне, інфраструктурне, розвиток інноваційно-активних форм господарювання тощо.

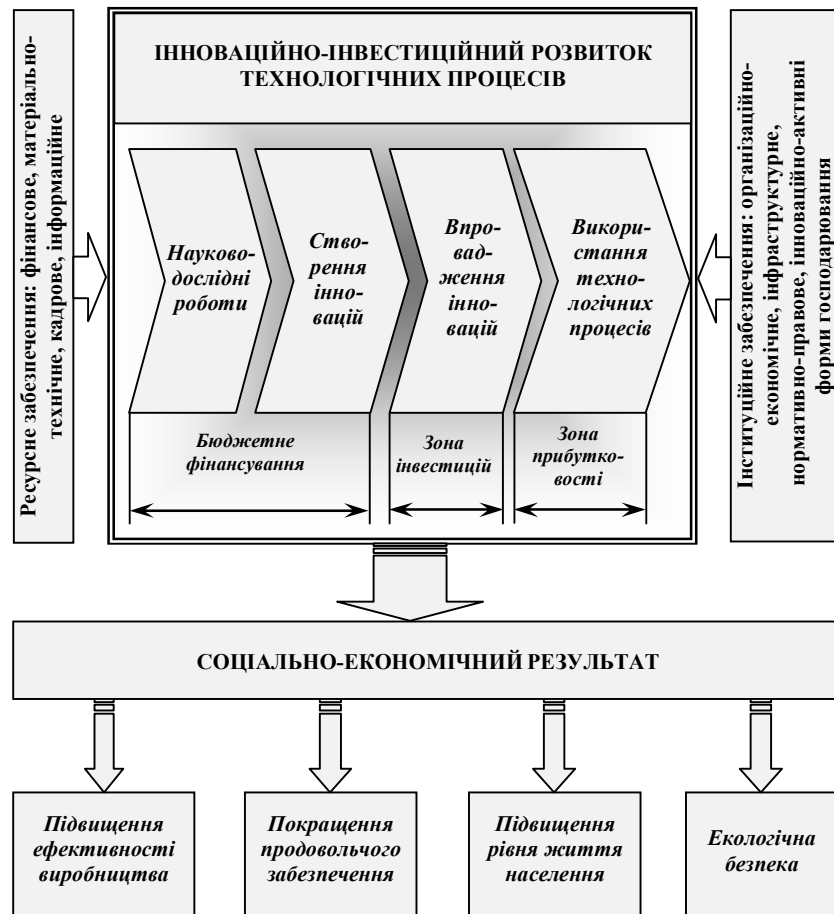

Рис. 4. Принципова схема інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів

Джерело: власна розробка автора

Особливої уваги заслугоує фінансування наукової та інноваційної діяльності. Слід підкреслити, що на стадії наукових досліджень має бути бюджетне фінансування (рис. 4). Забезпечення інноваційного розвитку багато в чому визначається тим, які фінансові ресурси вкладаються у здійснення фундаментальних та прикладних досліджень, яким є механізм фінансування науки і як він націлює дослідників на отримання результатів, потрібних товаровиробникам і конкурентоздатних в ринкових умовах.

Головною задачею розвитку інноваційної системи є забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку, насамперед, в агроформуваннях. При цьому

у високорентабельних підприємствах інноваційно-інвестиційна стратегія має бути направлена на підвищення конкурентоздатності, а для фінансово нестійких і збиткових – на боротьбу зі збитковістю та на укріплення конкурентних позицій. Причому, перші інвестиційне забезпечення здійснюють за рахунок власних фінансових ресурсів, а для других – потрібні зовнішні джерела.

Стосовно безпосередньо агровиробників – визначені пріоритетні напрями розвитку технологічних процесів, які представлені у розробленій концептуальній моделі інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів агроформувань (рис. 5).

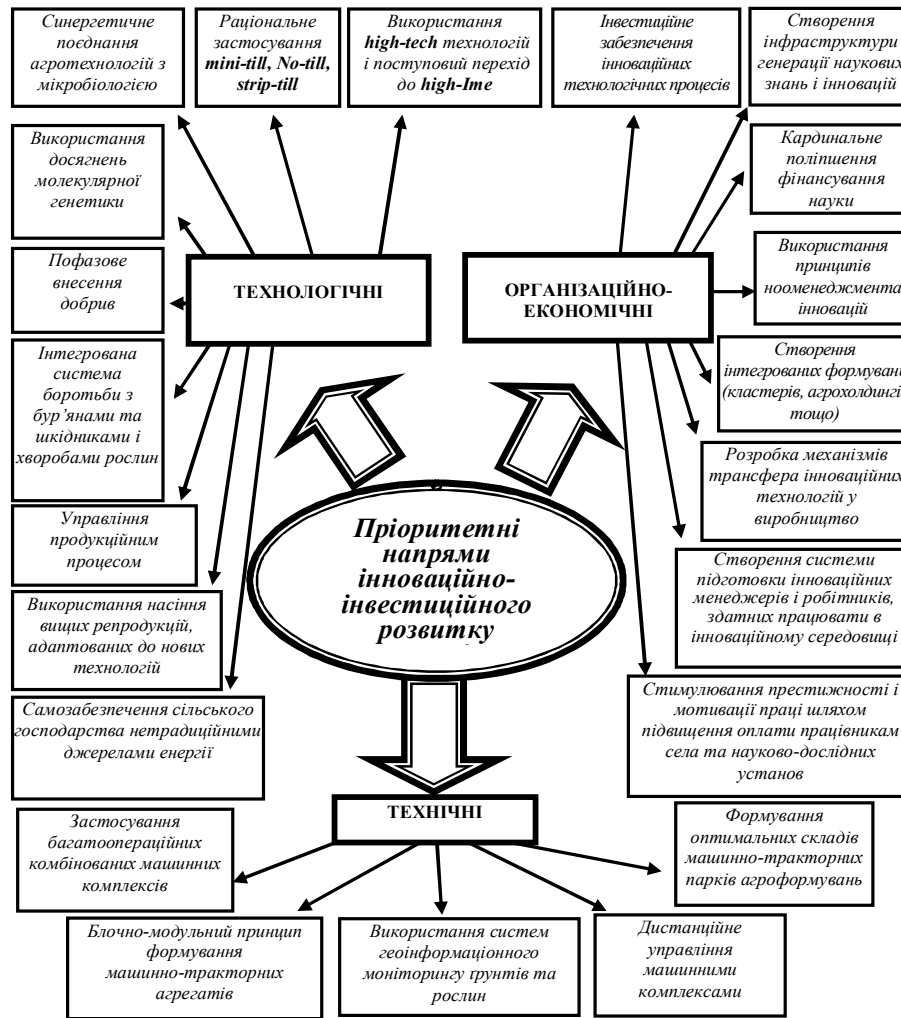

Рис. 5. Концептуальна модель інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів агроформувань

Джерело: власна розробка автора

Висновки.

У результаті досліджень виявлено, що нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності в Україні має несистемний характер; нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання інноваційної сфери, не узгоджені між собою, мають місце протиріччя та дублювання між положеннями правових норм різних нормативно-правових актів, механізми державної підтримки та податкового стимулювання інноваційної діяльності передбачені одними актами блокуються положеннями інших актів.

Впродовж всього періоду незалежності нашої країни має місце хронічне недофінансування науки, яка генерує нові наукові знання, що трансформуються в інновації. Показник наукоємності валового

внутрішнього продукту (ВВП) в Україні зазнав катастрофічного падіння – з рівня 1,8 у 1991 році до 0,66 у 2014 році. Показник наукоємності ВВП в Україні у 3 рази менший ніж в середньому в країнах ЄС-28 і у 5 разів – ніж у Франції та Швеції.

Україні необхідно, не втрачаючи часу, переходити на інноваційно-інвестиційну модель розвитку. І починати треба, насамперед, з сільського господарства. Аграрний сектор України – це єдина у вітчизняному народногосподарському комплексі галузь, яка демонструє високі фінансові результати. За результатами 2014 року усі галузі економіки України крім сільського господарства виявилися збитковими. І тільки в аграрному секторі отримано 21,7 мільярдів гривень прибутку, в той час як інші галузі принесли країні понад

586 мільярдів гривень збитку. Порівняння фінансових результатів діяльності промисловості і сільського господарства показує, що фінансовий результат діяльності промисловості, починаючи з 2011 року, має різко спадну тенденцію – від 58 млрд. грн. прибутку у 2011 році до величезного збитку у 2014 році до величезного збитку (понад 166 млрд. грн.) у 2014 році. Проте, прибуток у сільському господарстві за досліджуємих період мав зростаючу динаміку і у 2014 році склав 21,7 млрд. грн. В той же час, питома вага інвестицій в промисловості з 2010 по 2014 рік складала від 30 до 39 % від загальної суми інвестицій в економіку України, а в сільському господарстві – тільки від 6 до 8,6 %, тобто майже у п'ять разів менше ніж у промисловості.

Таке недофінансування сільського господарства не припустиме. Керівництву держави слід докорінно змінити інвестиційну політику відносно провідної в державі і перспективної галузі. Розподіл інвестиційних ресурсів має бути пропорційним внескам галузей в економіку країни. Для успішного здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві інвестиції мають бути збільшені у рази. Тільки при таких умовах

можливе техніко-технологічне переозброєння агровиробництва і освоєння наукоємних ресурсозберігаючих технологій, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції і ефективність виробництва та забезпечити економічне зростання.

Запропоновано застосування в агропродовольчому комплексі нової парадигми інноваційної діяльності – відкритих інновацій, яка дозволяє підприємствам інноваційну діяльність зосереджувати не тільки на генеруванні власних інноваційних ідей, а, насамперед, на розробці бізнес-моделей, які здатні забезпечити швидке застосування інноваційних розробок як своїх, так і таких, що виникають в результаті спільної діяльності наукових установ, університетів, державного сектору та бізнесових структур.

Узагальнення та запропоноване уточнення сутнісно-змістовного наповнення категорій теорії інновацій сприятиме активізації використання результатів наукових досліджень і обґрунтованості прийняття управлінських рішень.

Література

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін: [навч. посіб.] / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Бояринова К. О. Використання концепції відкритих інновацій як рушія взаємодії локальних інноваційних систем / К. О. Бояринова К. О. Копішанська // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 16-22.
3. Гудзь О. Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства / О. Є. Гудзь // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – 2015. – Вип. 161. – С. 3-11.
4. Готра В. В. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору України / В. В. Готра // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6. – С. 89-74.
5. Денисенко М. П. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М. П. Денисенко, Я. В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10-16.
6. Діяльність суб'єктів господарювання: стат. зб. – К.: Держстат України, 2015. – С. 72.
7. Друкер П. Ф. Епоха розрива: орієнтири для нашого м'януєчогося общества / П. Ф. Друкер. – М. : Вільямс, 2007. – 323 с.
8. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
9. Єрмаков О. Ю. Інноваційний розвиток зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах: [монографія] / О. Ю. Єрмаков, Г. М. Саранчук. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. – 196 с.

10. Завлин П. Н. Основы инновационного менеджмента: теория и практика: [учебное пособие для вузов] / П. Н. Завлин, Л. С. Бирютин, А. В. Валдайцев и др. – М.: Изд. «Экономика», 2000. – 475 с.
11. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 36 (ст. 266).
12. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія / [Луценко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2014. – 516 с.
13. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи: Аналітичні матеріали до Парламентських слухань [«Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»]; за ред. Л. І. Федулової, Г. О. Андрощука. – К.: Ін-т екон. та прогноз., 2009. – 196 с.
14. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: избр. тр. / Н. Д. Кондратьев (сост. Ю. В. Яковец). – М.: Экономика, 2002. – 767 с.
15. Луценко Ю. О. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України / Ю. О. Луценко // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 5-11.
16. Маршалл А. Основы экономической науки / А. Маршалл. – М.: Эксмо, 2007. – 830 с.
17. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році: стат. зб. – К.: Держстат України, 2015. – С. 154-155.
18. Россоха В. В. Інновації й технології: системні ознаки сутності й взаємозв'язку / В. В. Россоха, Д. О. Соколов // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 82-90.

19. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: [монографія] / П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін. - К.: ННЦ ІАЕ, 2010. - 706 с.

20. Самуэльсон В. П. Экономика. В 2-х томах / В. П. Самуэльсон. - М.: Машиностроение, 1993. - Т. 1. - 333 с.

21. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто; пер. с венг. - М.: Прогресс, 1990. - 296 с.

22. Семиноженко В. П. Структурна революція в економіці як категоричний імператив сучасної політики України / В. П. Семиноженко // Інновації: проблеми науки та практики: [монографія]. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. - 336 с. - С. 9-26.

23. Сільське господарство України: стат. зб. - К.: Держстат України, 2015. - С. 72

24. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. - М.: Экономика, 1989. - 271 с.

25. Телишевська Л. І. Інновації: сутність та правові засади їх реалізації / Л. І. Телишевська, О. В. Пашенко, К. О. Коледіна // Бізнес-Інформ. - 2014. - № 12. - С. 142-146.

26. Федоренко В. Ф. Научно-информационное обеспечение инновационного развития в сфере сельского хозяйства / В. Ф. Федоренко. - М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2011. - 368 с.

27. Федулова Л. І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 10. - С. 195-205.

28. Хучек М. Социально-экономическое содержание инновации на предприятии / М. Хучек // Вестник Московского университета: серия экономика. - 1995. - № 1. - С. 62-71.

29. Шумпетер Й. Теория экономического развития // Й. Шумпетер [пер. с нем.]. - М.: Прогресс, 1982. - 456 с.

30. Яковец Ю. В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / Ю. В. Яковец. - М.: Экономика, 1988. - 335 с.

31. Chesbrough, H. W. (2006). Open Innovation: A New Paradigm for Understanding Industrial Innovation // www.emotools.es.

32. Chesbrough, H. W. (2003). Open Innovation: the New Imperative for Creating and Profiling from Technology. - Boston, Massachusetts: Harvard Business Schol Press.

33. Mensch G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression. - Cambridge: Mass, 1979. - 247 p.

References

1. Bazhal Yu. M. (1996). *Ekonomichna teoriya tekhnolohichnykh zmin* [Economic theory of technological change]. Kyiv: Zapovit, p. 240 [in Ukrainian].

2. Boyarynova K.O., Kopishans'ka K.O. (2014). Vykorystannya kontseptsii vidkrytykh innovatsiy yak rushiya vzayemodiyi lokal'nykh innovatsiynykh system [The use of the concept of open innovation as a driving force of the interaction of local innovation systems]. *Aktual'ni problemy ekonomiky - Actual problems of Economics*, No 4, pp. 16-22 [in Ukrainian].

3. Hudz' O.Ye. (2015). Rol' innovatsiy shchodo zabezpechennya konkurentospromozhnosti ta efektyvnosti pidpryyemstva [The role of innovation in ensuring competitiveness and efficiency of the enterprise]. *Visnyk KhNTUSH. Ekonomichni nauky - Bulletin of KhNTUSG. Economic science*, issue 161, pp. 3-11 [in Ukrainian].

4. Hotra V.V. (2014). Suchasnyy stan ta problemy innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrayiny [Current state and problems of innovative development of agrarian sector of Ukraine]. *Aktual'ni problemy ekonomiky - Actual problems of Economics*, No 6, pp. 89-74 [in Ukrainian].

6. Denysenko M.P., Ryzhenko Ya.V. (2007). Stratehichna misiya innovatsiynoyi diyal'nosti ta shlyakhy yiyi aktyvizatsiyi v Ukrayini [The strategic mission of innovation activity and ways of its activation in Ukraine]. *Problemy nauky - Problems of science*, No 6, pp. 10-16 [in Ukrainian].

5. Diyal'nist' sub'yektiv hospodaryuvannya [The activities of business entities]. (2015). *Stat. zb - Statistical compendium*, Kyiv, Derzhstat Ukrayiny, pp. 72 [in Ukrainian].

7. Druker P.F. (2007). *Epokha razryva: orientiry dlya nashego menyayushchegosya obshchestva* [The age of discontinuity: guidelines to our changing society]. Moscow: Vil'yams, p. 323 [in Russian].

8. Mochernyy S.V. et al. (Eds.). (2000). *Ekonomichna entsyklopediya* [Economic encyclopedia]. (Vols. 1-3). Kyiv: Vydavnychy tsestr «Akademiya», Vol. 1, 2000, p. 864 [in Ukrainian].

9. Yermakov O.Yu., Saranchuk H.M. (2011). *Innovatsiynyy rozvytok zernovyrobnytstva v sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstvaakh* [Innovative development of grain production in agricultural enterprises]. Nizhyn: Vydavets' PP Lysenko M.M., p. 196 [in Ukrainian].

10. Zavlin P.N., Biryutin L.S., Valdaytsev A.V. et al. (2000). *Osnovy innovatsionnogo menedzhmenta: teoriya i praktika* [The basics of innovation management: theory and practice]. Moscow: Izd. «Ekonomika», p. 475 [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrayiny «Pro innovatsiynu diyal'nist'» [The law of Ukraine «On innovation activity»]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny - The Supreme Council Of Ukraine*, No 36 (st. 266) [in Ukrainian].

12. Lupenko Yu.O., Malik M.Y., Shpykulyak O.H. et al. (2014). *Innovatsiyne zabezpechennya rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrayiny: problemy ta perspektyvy* [Innovative development of agriculture in Ukraine: problems and prospects]. Kyiv: NNTs IAE, p. 516 [in Ukrainian].

13. Fedulova L.I., Androshchuk H.O. (Eds.). (2009). *Innovatsiyno-tekhnologichnyy rozvytok Ukrayiny: stan, problemy, stratehichni perspektyvy* [Innovative-technological development of Ukraine: status, problems and strategic prospects]. The strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in conditions of globalization challenges: *Analychni materialy do Parlaments'kykh slukhan'* - Analytical materials for Parliamentary hearings. Kyiv: In-t ekon. Ta prohnozuv, p. 196 [in Ukrainian].

14. Kondrat'ev N.D. (2002). *Bol'shie tsikly kon'yunktury i teoriya predvideniya* [Large cycles of conjuncture and theory of foresight]. (Yu.V. Yakovets, Compiler). Moscow: Ekonomika, p. 767 [in Russian].

15. Lupenko Yu.O. (2014). Priorytetni napryamy innovatsiynoyi diyal'nosti v ahrarniy sferi Ukrayiny [Priority directions of innovative activity in agrarian sphere of Ukraine]. *Ekonomika APK - Economy AIC*, No 12, pp. 5-11 [in Ukrainian].

16. Marshall A. (2007). *Osnovy ekonomicheskoy nauki* [The foundations of economic science]. Moscow: Eksmo, p. 830 [in Russian].

17. Naukova ta innovatsiyna diyal'nist' v Ukrayini u 2014 rotsi [Scientific and innovation activity in Ukraine in 2014]. (2015). *Stat. zb - Statistical compendium*, Kyiv, Derzhstat Ukrayiny, pp. 154-155 [in Ukrainian].

18. Rossokha V.V., Sokolov D.O. (2013). Innovatsiyyi y tekhnolohiyi: systemni oznaky sutnosti y vzayemoz'v'yazku [Innovation and technology: system

- characteristics entities and relationships]. *Ahroinkom – Agroinkom*, No 4-6, pp. 82-90 [in Ukrainian].
19. Sabluk P.T., Shpykulyak O.H., Kurylo L.I. et al. (2010). *Innovatsiyna diyal'nist' v ahrarniy sferi: instytutsional'nyy aspekt [Innovative activity in the agrarian sphere: the institutional aspect]*. Kyiv: NNTs IAE, p. 706 [in Ukrainian].
20. Samuel'son V.P. (1993). *Ekonomika [Economics]*. (Vols. 1-2). Moscow: Mashinostroenie, Vol. 1, 1993, p. 333 [in Russian].
21. Santo B. (1990). *Innovatsiya kak sredstvo ekonomicheskogo razvitiya [Innovation as a tool for economic development]*. (B. Santo, Trans). Moscow: Progress, p. 296 [in Russian].
22. Semynozhenko V.P. (2006). *Strukturna revolyutsiya v ekonomitsi yak katehorychnyy imperativ suchasnoyi polityky Ukrayiny [Structural revolution in the economy as a categorical imperative of modern politics in Ukraine]*. *Innovatsiyi: problemy nauky ta praktyky – Innovations: problems of science and practice*. Kharkiv: VD «INZhEK», p. 336 (pp. 9-26) [in Ukrainian].
23. Sil'ske gospodarstvo Ukrayiny [Agriculture of Ukraine]. *Stat. zb – Statistical compendium*, Kyiv, Derzhstat Ukrayiny, pp. 72 [in Ukrainian].
24. Tvis B. (1989). *Upravlenie nauchno-tekhnicheskimi novovvedeniyami [Office of scientific and technical innovations]*. Moscow: Ekonomika, p. 271 [in Russian].
25. Telyshevs'ka L.I., Pashchenko O.V., Kolyedina K.O. (2014). *Innovatsiyi: sutnist' ta pravovi zasady yikh realizatsiyi [Innovation: the essence and legal foundations for their implementation]* *Biznes-Inform – Business-Inform*, No 12, pp. 142-146 [in Ukrainian].
26. Fedorenko V.F. (2011). *Nauchno-informatsionnoe obespechenie innovatsionnogo razvitiya v sfere sel'skogo khozyaystva [Scientific and information support of innovative development in the field of agriculture]*. Moscow: FGNU «Rosinformagrotekh», p. 368 [in Russian].
27. Fedulova L.I. (2014). *Kontseptual'ni zasady formuvannya innovatsiyanoi systemy pidpryyemstv [Conceptual bases of formation of innovative system companies]*. *Aktual'ni problemy ekonomiky – Actual problems of Economics*, No 10, pp. 195-205 [in Ukrainian].
28. Khuchek M. (1995). *Sotsial'no-ekonomicheskoe soderzhanie innovatsii na predpriyatii [Conceptual bases of formation of innovative system companies]*. *Vestnik Moskovskogo universiteta: seriya ekonomika – Bulletin of Moscow University: series Economics*, No 1, pp. 62-71 [in Russian].
29. Shumpeter Y. (1982). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya [The theory of economic development]*. (Trans). Moscow: Progress, p. 456 [in Russian].
30. Yakovets Yu.V. (1998). *Uskorenienie nauchno-tekhnicheskogo progressa: teoriya i ekonomicheskyy mekhanizm [The acceleration of scientific-technical progress: theory and economic mechanism]*. Moscow: Ekonomika, p. 335 [in Russian].
31. Chesbrough, H. W. (2006). *Open Innovation: A New Paradigm for Understanding Industrial Innovation // www.emotools.es* [in English].
32. Chesbrough, H.W. (2003). *Open Innovation: the New Imperative for Creating and Profiling from Technology*. – Boston. Massachusetts: Harvard Business Schol Press [in English].
33. Mensh G. (1979). *Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression*. – Cambridge: Mass, p. 247 [in English].

Аннотация

Мазнев Г.Е. Инновационная деятельность как фактор повышения эффективности агропроизводства

Установлено, что, несмотря на создание определенной законодательной базы, переориентация экономики Украины на инновационную модель не происходит.

Среди причин, которые тормозят инновационную деятельность в Украине – хроническое недофинансирование науки, которая генерирует новые научные знания, трансформирующиеся в инновации. Показатель наукоемкости валового внутреннего продукта в Украине катастрофически снизился – с уровня 1,8 в 1991 году до 0,66 в 2014 году.

Украине необходимо, не теряя времени, переходить на инновационно-инвестиционную модель развития. И начинать необходимо, прежде всего, с сельского хозяйства. Для успешного осуществления инновационной деятельности в сельском хозяйстве инвестиции должны быть увеличены в разы.

Что касается непосредственно агропроизводителей – определены приоритетные направления развития технологических процессов, которые представлены в разработанной концептуальной модели инновационно-инвестиционного развития технологических процессов агроформирований.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, инновации, технологические процессы.

Abstract

Maznev G.E. Innovative activities as a factor improving the efficiency of agricultural production

It is established that, despite the creation of a legislative framework, the reorientation of the Ukrainian economy to the innovation model is not happening.

Among the reasons that hinder innovation activity in Ukraine – the chronic underfunding of science that generates new scientific knowledge is transformed into innovations. A measure of research intensity of gross domestic product in Ukraine dropped dramatically – from 1.8 in 1991 to 0.66 in 2014.

Ukraine needs, without wasting time, the transition to innovative investment model of development. And you need to start first of all with agriculture. For the successful implementation of innovative activities in agriculture, investments have to be increased significantly.

As for the farmers – identified priority directions of development of technological processes, which are represented in the conceptual model developed of innovative-investment development of technological processes of agricultural companies.

Key words: innovative activity, innovative development, innovations, technological processes.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2016 р.

